

опанувати нові технології та отримувати практичний досвід розв'язання складних задач.

Використання месенджерів може забезпечити організацію таких змагань у цифровому середовищі, а також дозволяє здійснювати оцінювання компетентностей учасників. У поєднанні з концепцією **мікрокваліфікацій** це створює можливості для прозорого підтвердження цифрових навичок і підвищення ефективності сучасної освіти.

Список використаних джерел:

1. Sell N. Technology integration in teacher education: Challenge-based learning as a driver of educational innovation and change. *Academic Perspectives*. 2024. Vol. 17, No. 1. P. 70–85. DOI: <https://doi.org/10.32870/AP.V17N1.2593>

2. Бондар І., Чайковська О., Толмач М., Трач Ю. DCOMFRA ERASMUS+ project: Ukrainian implementation experience. *EDULEARN21 Proceedings*. Valencia : IATED, 2021. С. 4067–4073. DOI: <https://doi.org/10.21125/EDULEARN.2021.0859>

3. Заволодько Г. Інноваційні засоби формування цифрових компетентностей. *Інформаційні технології в соціокультурній сфері, освіті та економіці*: матеріали VII Міжнар. наук.-практ. конф. студентів і молодих учених, м. Київ, 19–20 квітня 2023 р. / М-во освіти і науки України; Київ. нац. ун-т культури і мистецтв. Київ : Вид. центр КНУКіМ, 2023. 156 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-621-1-36>

Макарова Т. П.,

доктор філософії права,

старший викладач кафедри державно-правових і гуманітарних наук

Навчально-наукового гуманітарного інституту

Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського

м. Київ, Україна

ПРАВО НА ОСВІТУ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ТА НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Право на освіту є одним із фундаментальних прав людини, що має універсальний характер і визнається як на національному, так і на міжнародному рівнях. Відповідно до статті 53 Конституції України [1], кожен має право на освіту, що передбачає доступність і безоплатність освіти у визначених законом межах. У сучасних умовах це право набуває

особливого значення щодо військовослужбовців Сил оборони України та членів їхніх сімей, які виконують конституційний обов'язок із захисту держави.

Повномасштабна збройна агресія проти України суттєво трансформувала соціальну структуру суспільства, зокрема вплинула на освітні траєкторії значної частини молоді. Багато осіб були змушені відкласти або перервати навчання, що актуалізує питання забезпечення їхнього права на освіту як важливої складової подальшої соціальної реінтеграції та професійної самореалізації.

Аналіз наукових досліджень свідчить про наявність окремих напрацювань українських науковців С. Петкова [2], Б. Шамрая [3], І. Коропатніка [4], І. Копотуна [5] у сфері освіти, як невід'ємної складової соціального захисту військовослужбовців та ветеранів. Заслужують на увагу міждисциплінарні дослідження соціальної роботи та освітніх проєктів в галузі забезпечення ветеранської політики Н. Чернухи [6], Т. Захаріної [7]. Однак комплексне дослідження освітньої державної політики військовослужбовців, ветеранів та членів їх сімей потребує додаткових досліджень.

Правове регулювання реалізації права на освіту військовослужбовців має комплексний характер і охоплює норми конституційного, адміністративного, освітнього та соціального права. Основу становлять Конституція України, закони України «Про освіту» [8], «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» [9], «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» [10], Постанова Кабінету Міністрів України № 673 від 29 серпня 2018 р. «Про затвердження Порядку пільгового кредитування для здобуття професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти» [11] та інші підзаконні нормативно-правові акти.

Важливе значення мають також міжнародні стандарти у сфері права на освіту, зокрема положення Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права [12], Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [13] та Європейської соціальної хартії [14]. Вони встановлюють стандарти щодо обов'язку держави забезпечити ефективний доступ до освіти без дискримінації та створити належні умови для її здобуття. Разом із тим, національне законодавство у цій сфері характеризується певною фрагментарністю та відсутністю єдиного комплексного підходу, що негативно впливає на ефективність правозастосування.

В умовах воєнного стану законодавство України передбачає різноманітні форми реалізації права на освіту для військовослужбовців, ветеранів та членів їх сімей. Зміни до законодавства 2025 року дозволили військовослужбовцям не перериваючи службу здобувати освіту в різних сферах, опанувати військові професії, ветеранам та

особам з інвалідністю внаслідок війни здобувати нові професії та краще адаптуватися до цивільного життя після звільнення з військової служби.

Так, статтею 13 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» в редакції Закону № 4562-IX від 31.07.2025, встановлено, що військовослужбовці мають право на навчання (у тому числі на здобуття післядипломної освіти та підвищення кваліфікації) у вищих військових навчальних закладах, військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти, закладах фахової передвищої військової освіти, інших закладах вищої освіти. Військовослужбовцям, які прийняті на військову службу за контрактом осіб офіцерського складу, дозволяється навчатися в інших закладах вищої освіти без відриву від служби після проходження ними строку служби, який дорівнює часу їх навчання для здобуття попереднього ступеня вищої освіти. Іншим категоріям військовослужбовців (у тому числі військовослужбовцям віком від 18 до 25 років, які не мають вищої освіти), крім військовослужбовців, які проходять базову військову службу, військову службу (навчання) курсантів вищих військових навчальних закладів та закладів вищої освіти, які мають у своєму складі військові інститути, факультети військової підготовки, кафедри військової підготовки, відділення військової підготовки, та військову службу за призовом осіб офіцерського складу, дозволяється навчатися в інших закладах вищої освіти без відриву від служби в порядку, визначеному відповідними положеннями про проходження військової служби громадянами України.

Отже, військовослужбовці мають можливість: вступати до закладів професійної, фахової передвищої та вищої освіти; навчатися за різними формами (денною, заочною, дистанційною); здобувати післядипломну освіту та проходити професійну перепідготовку, а також на першочергове переведення з контракту на вакантні місця державного замовлення за наявності вакантних місць. Особливістю є можливість поєднання навчання з проходженням військової служби, що відповідає сучасним тенденціям безперервної освіти. Крім того, законодавством гарантовано право на поновлення навчання після демобілізації. З метою забезпечення доступності освіти держава передбачила низку спеціальних гарантій для військовослужбовців та ветеранів, зокрема спрощені умови вступу (зокрема за результатами співбесіди); право на повторне безоплатне здобуття освіти; першочергове переведення на місця державного замовлення; соціальні стипендії.

Водночас існують гарантії і для дітей військовослужбовців, що сприяє забезпеченню соціальної справедливості та підтримці сімей військових. Суттєвим елементом реалізації права на освіту є фінансова підтримка. В Україні функціонують такі механізми: ваучери на навчання, які надаються через державну службу зайнятості та спрямовані на підвищення конкурентоспроможності осіб на ринку праці; пільгови

довгострокові кредити, що дозволяють здобувати освіту на контрактній основі з відтермінуванням погашення. Наприклад, у 2025 році ваучер покриває витрати на суму понад 26840 грн., дозволяючи опанувати понад 150 професій чи спеціальностей. Правова основа для отримання ваучера передбачена статтею 30 Закону України «Про зайнятість населення» [15] та Постановою Кабінету Міністрів України № 207 від 20 березня 2013 року (з відповідними змінами), якою затверджено Порядок видачі ваучерів для підтримання конкурентоспроможності громадян на ринку праці [16]. Право на отримання ваучера мають громадяни, які є звільненими з військової служби в запас або відставку; мають статус учасника бойових дій (УБД); визнані особами з інвалідністю внаслідок війни. Правове регулювання механізму кредитування для здобуття освіти встановлено Постановою Кабінету Міністрів України від 29 серпня 2018 р. № 673, якою затверджено Порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті для надання пільгових довгострокових кредитів для здобуття вищої освіти [11]. Наведені інструменти є важливими, однак їх ефективність залежить від належного фінансування та доступності для цільових категорій.

Державою також передбачена низка пільг для дітей військово-службовців та учасників бойових дій, зокрема: пріоритетне зарахування до дитсадків, шкіль і профзакладів за місцем проживання, а також до оздоровчих таборів незалежно від форми власності; можливість компенсації вартості навчання (якщо заклад бере участь у відповідній програмі Мінветеранів; перевага при вступі до військових навчальних закладів для дітей військовослужбовців із 20-річною вислугою, звільнених за віком/станом здоров'я або з інвалідністю; вступ без конкурсу (за вибором спеціальності) до державних і комунальних закладів освіти для дітей загиблих або зниклих безвісти військових (протягом 3 років після школи); призначення соціальних стипендій дітям учасників бойових дій та загиблих військовослужбовців.

Незважаючи на наявність розвиненої нормативної бази, реалізація права на освіту військовослужбовців супроводжується низкою системних проблем, зокрема фрагментарність законодавства (відсутність комплексної державної політики та єдиного кодифікованого акту ускладнює застосування норм); складність процедур щодо підтвердження права на пільги потребує значного адміністративного ресурсу; обмеженість фінансування (не всі військовослужбовці, ветерани та члени їх сімей) можуть скористатися передбаченими гарантіями; недостатня цифровізація процесів (відсутність єдиних реєстрів і сервісів); відсутність індивідуалізованого підходу (освітні потреби ветеранів часто не враховуються належним чином); недостатня інтеграція міжнародних стандартів, зокрема у контексті захисту прав військовослужбовців, осіб з інвалідністю внаслідок війни, дітей загиблих військовослужбовців.

Право на освіту військовослужбовців є ключовим елементом їх соціального захисту та інтеграції у мирне життя. Його реалізація має стратегічне значення для відновлення людського потенціалу держави. Водночас існуючі проблеми свідчать про необхідність системного вдосконалення правового регулювання, що має здійснюватися з урахуванням сучасних викликів та міжнародних стандартів.

Список використаних джерел:

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр> (дата звернення: 03.03.2026).

2. Соціально-правова робота в силах оборони України : навч.-практ. посіб. / А. О. Беспалько, К. В. Бортняк, І. М. Вановська та ін. ; за заг. ред. С. В. Петкова. Київ : Юрінком Інтер, 2025. 387 с.

3. Шамрай Б. М. Конституційні гарантії прав та свобод військовослужбовців в Україні : монографія. Київ : Юрінком Інтер, 2025. 256 с.

4. Україна під час російсько-української війни 2014–2023 рр. : генеза національної стійкості крізь призму наукових досліджень : монографія / уклад. І. М. Вановська, О. А. Джус, О. О. Іляшко та ін. ; за заг. ред. Б. О. Попкова, С. В. Петкова. Київ : Ліра-К, 2023. 272 с.

5. Копотун І. М., Коропатнік І. М., Микитюк М. А. та ін. Пенсійне забезпечення військовослужбовців в умовах воєнного стану. *Загальне пенсійне забезпечення в умовах воєнного стану*. Київ : Професіонал, 2023. 692 с. С. 28.

6. Соціальна робота у вимірах партнерства і співпраці : навч. посіб. / уклад. А. О. Беспалько, О. А. Джус, Т. І. Захаріна та ін. ; за заг. ред. Н. М. Чернухи. Київ : Юрінком Інтер, 2025. 460 с.

7. Захаріна Т. І. Соціальна реінтеграція ветеранів російсько-української війни у закладах вищої освіти : монографія. Київ : Юрінком Інтер, 2025. 460 с.

8. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 38–39. Ст. 380. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 20.03.2026).

9. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей : Закон України від 20.12.1991 № 2011-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 15. Ст. 184. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12> (дата звернення: 20.03.2026).

10. Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту : Закон України від 22.10.1993 № 3551-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 45. Ст. 427. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12> (дата звернення: 20.03.2026).

11. Про затвердження Порядку пільгового кредитування для здобуття професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої

освіти : постанова Кабінету Міністрів України від 29.08.2018 № 673. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/673-2018-п> (дата звернення: 20.03.2026).

12. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права : Пакт Орг. Об'єдн. Націй від 16.12.1966. Ратифікований Україною 19.10.1973. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042 (дата звернення: 20.03.2026).

13. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : Конвенція Ради Європи від 04.11.1950. Ратифікована Україною 17.07.1997. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення: 20.03.2026).

14. Європейська соціальна хартія (переглянута) : Хартія Ради Європи від 03.05.1996. Ратифікована Україною 14.09.2006. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_062 (дата звернення: 20.03.2026).

15. Про зайнятість населення : Закон України від 05.07.2012 № 5067-VI. Відомості Верховної Ради України. 2013. № 24. Ст. 243. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17> (дата звернення: 20.03.2026).

16. Про затвердження Порядку видачі ваучерів для підтримання конкурентоспроможності деяких категорій громадян на ринку праці : постанова Кабінету Міністрів України від 20.03.2013 № 207. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/207-2013-п> (дата звернення: 20.03.2026).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-621-1-37>

Притуленко Н. С.,

методист

Закладу дошкільної освіти № 14 міста Коростеня

Житомирської області

м. Коростень, Україна

ЦИФРОВІЗАЦІЯ В ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ПІД ЧАС ВІЙНИ ТА У ПЕРІОД ВІДНОВЛЕННЯ

Повномасштабна війна в Україні суттєво вплинула на всі сфери суспільного життя, зокрема на систему освіти. Освітні установи змушені працювати в умовах постійної небезпеки, руйнування інфраструктури, вимушеної міграції населення та психологічного напруження. У цих умовах важливо забезпечити безперервність освітнього процесу,